

H.C. Andersen Awards: Børnebogens Nobelpris

af EVA GLISTRUP

Den internationale H.C.Andersen Pris, af nogle kaldet „Den lille Nobelpris“, har ligesom mange nationale børnebogspriser sit udspring i Anden Verdenskrig. Forståelse mellem folkene skulle komme fra børnene, en ægte ny begyndelse så at sige. Ophavskvinden til prisen og organisationen bag den er Jella Lepman – tysk jøde, der flygtede til England i 1930'erne. Da hun vendte tilbage i 1945, var det som britisk statsborger og i uniform med den opgave at omskole kvinder og børn fra nazisme til nyt demokrati. Hendes værktøj blev børnebogen. Med det formål „at fremme international forståelse gennem litteratur for børn og unge“ oprettedes IBBY, *International Board on Books for Young People*, bestående af nationale IBBY-foreninger, i Danmark Selskabet for Børnelitteratur.

Siden 1956, da man for første gang hædrede en forfatter med prisen, og for illustrators vedkommende siden 1966, er The Hans Christian Andersen Awards, bestående af en guldmedalje med H.C. Andersens kontrafej samt et diplom, uddelt hvert andet år. Kandidater nomineres af medlemslandene, p.t. 75, som også indstiller medlemmer til juryen, mens formanden for denne vælges direkte af generalforsamlingen. Nominering kræver altså dels, at ens land er medlem af IBBY, dels at den nationale forening

„Rødhætte“ af Svend Otto S. Modtog H.C. Andersen Prisen 1978

stiller de til præsentationen nødvendige midler til rådighed. Forfatter- og illustratorskaber bedømmes alene ud fra litterære/kunstneriske kriterier.

De 22 illustratører, der indtil nu er blevet hædret med H.C. Andersen Prisen, er ofte begyndt som malere eller grafikere. De har ofte hentet deres motiver enten i deres eget lands kultur, sådan som den kommer til udtryk i eventyr, myter, sagaer, eller i internationale klassikere som Grimms eller H.C. Andersens eventyr, *Alice i Eventyrland*, *Pinocchio* m.fl. Et andet påfaldende træk er den forskellighed, der præger udviklingen i IBBY's medlemslande. Nogle ofte fattige medlemslande kan stå ved begyndelsen til en børnebogstradition, måske fordi en fortælletradition har været i højsædet. Juryen bliver i disse tilfælde præsenteret for tynde hefter, papir af ringe kvalitet, manglende grafisk kunnen og et billedsprog, der umiddelbart kan forekomme en smule banalt. Andre som oftest rigere medlemslande præsenterer juryen for billedbøger udsprunget af en gennem lang tid raffineret tegnekunst og grafisk udformning, som appellerer til et købedygtigt publikum i Europa, USA og Japan. Et kig på listen over prismodtagere viser, at disse lande er de hyppigst begunstigede, mens afrikanske og sydamerikanske lande brillerer ved deres fravær.

Man kunne forestille sig, at et nationalt særpræg ville lide nederlag over for det mere internationalt tilskårne. Men den forestilling gjorde juryen, som i 1966 valgte den første illustratør til prismodtager, til skamme allerede fra begyndelsen. Alois Carigiet er nærmest indbegrebet af Schweiz på linie med Heidi, uden sammenligning i øvrigt. Og den russiske kunstner Tatjana Mawrina, prisbelønnet i 1976, bygger på studier i det gamle Ruslands udsmykningskunst. Også de to danske illustratører, som indtil dato har modtaget prisen, Ib Spang Olsen, 1972, og Svend Otto S., 1978, er forankrede i en historisk dansk tegnetradition, i øvrigt samtidig med stærk international appel. Velkendt og beundret siden 1950'erne er på linie med film og dukketeater den tjekkoslovakiske tegnekunst for børn; derfor heller ikke overraskende at Jiri Trnka blev prismodtager i 1968, og Dusan Kállay fik prisen i 1988.

I 1992 gik prisen til tjekkiske Květa Pacovská, som repræsenterer noget mere internationalt; elev af malere som Klee, Miró, Kandinsky m.fl. Hun deler sin opmærksomhed mellem mere didaktiske emner (1,2,3 - a,b,c) og illustrationer af især H.C. Andersens og Grimms eventyr. Senest en bemærkelsesværdig original fortolkning af *Den lille pige med svovlstikkerne*. En anden original H.C. Andersen-fortolker er schweiziske Jörg Müller, som fører *Den standhaftige tinsoldat* frem til en moderne verden med økologi og syd-nord problematik som væsentlige emner. Han fik prisen i 1992

„Nattergalen“ af Jiri Trnka, Tjekkosllovakiet. Modtog H.C. Andersen Prisen i 1968

med sin raffinerede kulturkritik som varemærke: drømmen om frihed, urbanisering, merkantilisme.

Maurice Sendak, amerikaner, som fik prisen i 1970, tager udgangspunkt i barnets indre liv og de hermed forbundne konflikter, angsten som for eksempel i *Landet med de vilde krabater*. Det samme gælder engelske Anthony Browne, 2000, som næsten altid skaffer plads til en eller flere gorillaer på siderne – en guldgrube for billedanalyser. På barnets præmisser med hollandske moralske hverdagsemner som udgangspunkt arbejder også Max Velthuijs, 2004, men i et enklere billedsprog der appellerer til endog meget små børn. Tyske Wolf Erlbruch fik sin pris i 2006, helt sin egen og tidstypisk med sine tilsigtet lidt klodsede, underligt proportionerede skikkelser, hvad enten det er en muldvarp, en rotte, en dreng eller en troldkælling.

På IBBY's kongres i København i september 2008 hædrede italieneren

„One, Five, Many“
af Květa Pacovská,
Tjekkiet. Modtog H.C.
Andersen Prisen 1992

„Pushkin's tales“ af
Tatjana Mawrina,
Rusland. Modtog H.C.
Andersen Prisen i 1976

Næste opslag:
„Pinocchio's eventyr“,
af Roberto Innocenti,
Italien. Modtog H.C.
Andersen Prisen i 2008

„Giv mig en gorilla“,
af Anthony Browne,
England. Modtog H.C.
Andersen Prisen i 2000

Roberto Innocenti med H.C. Andersen Prisen. Han har i sine illustrationer til Pinocchio ført os ind i et gammelt bymiljø, ofte med et mylder af mennesker optaget af mange forskellige gøremål. Dobbelte opslag med fuld billedside, man kan gå på opdagelse i, veksler med enkelt sider med ramme om teksten, fin typografi og varierende billedstørrelser, så det at vende bogens sider i sig selv bliver en oplevelse. Innocenti viger ikke tilbage fra at tage dystre emner op, således i *Rose Blanche*, som er en af de stærkeste billedbøger, der er skabt. Nazister og krig er dagens orden i en by omkranset af en kz-lejr med jødiske fanger. Gråt, brunt, sort. Men midt i det hele lyser en rød sløjfe. Pigen, som bærer den, kommer med mad til de nødstedte. På sidste side grønnes det håb, børn aldrig må bringes til at opgive.

Danske modtagere af H.C. Andersen Awards: Ib Spang Olesen, 1972, Cecil Bødker, 1976 og Svend Otto S., 1978

EVA GLISTRUP (f. 1933) bibliotekar og kritiker, har ydet en værdifuld indsats inden for børnelitteraturen på flere forskellige fronter: som fagleder ved Danmarks Biblioteksskole 1973-95, som anmelder ved bl.a. *Berlingske Tidende*, som oversætter af et par hundrede børnebøger, som konsulent for bl.a. *Høst & Søn* og *Gyldendal* samt som formand for den jury, der uddeler den internationale H.C. Andersen Pris. Forfatter til jubilæumsværket „The Hans Christian Andersen Awards 1956-2002“, IBBY 2002.